

**OLIIY TA'LIM MUASSASALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA
MARKETING STRATEGIYALARI**

Ruziyeva Shaxlo Raupovna

Zarmed universiteti o'qituvchisi

Shoyimova Shaxina Bobir qizi

Zarmed universiteti 3-1IQT-21 guruh talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda qo'llaniladigan marketing strategiyalarini tahlil qiladi. Maqolada bozorni tadqiq etish, brend yaratish, ta'lim dasturlarini takomillashtirish, raqamli marketing va xalqaro hamkorliklarning ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Marketing strategiyalarining samarali qo'llanilishi oliy ta'lim muassasasining raqobatbardoshligini oshirishi va global ta'lim bozorida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi. Maqola, oliy ta'lim muassasalariga raqobatda ustunlik yaratish uchun zarur bo'lgan marketing usullari va amaliyotlarni ko'rsatadi.

Kalit So'zlar: oliy ta'lim, marketing strategiyalari, raqobatbardoshlik, brend yaratish, ta'lim dasturlari, raqamli marketing, xalqaro hamkorlik, talabalar ehtiyojlari, ta'lim bozori, bozor tadqiqotlari.

Аннотация. Эта статья анализирует маркетинговые стратегии, применяемые для повышения конкурентоспособности высших учебных заведений. В статье рассматриваются важность исследования рынка, создание бренда, совершенствование образовательных программ, цифровой маркетинг и международное сотрудничество. Эффективное применение маркетинговых стратегий способствует повышению конкурентоспособности учебного заведения и достижению успеха на глобальном образовательном рынке. Статья демонстрирует маркетинговые методы и практики, которые необходимы для достижения конкурентных преимуществ в сфере высшего образования.

Ключевые слова: высшее образование, маркетинговые стратегии, конкурентоспособность, создание бренда, образовательные программы, цифровой маркетинг, международное сотрудничество, потребности студентов, образовательный рынок, исследования рынка.

Annotation. This article analyzes the marketing strategies used to enhance the competitiveness of higher education institutions. It discusses the importance of market research, brand creation, improving educational programs, digital marketing, and international collaborations. The effective application of marketing strategies helps increase the competitiveness of higher education institutions and achieve success in the global educational market. The article presents the marketing methods and practices necessary for gaining a competitive advantage in higher education.

Keywords: *higher education, marketing strategies, competitiveness, brand creation, educational programs, digital marketing, international collaboration, student needs, educational market, market research.*

Kirish. Oliy ta'lim muassasalari bugungi kunda tez o'zgarayotgan va raqobat kuchaygan ta'lim bozorida faoliyat yuritmoqda. Ta'lim tizimining globalizatsiyasi, texnologiyalar va kommunikatsiyalar sohasidagi rivojlanish tufayli oliy ta'lim muassasalari o'rtasida raqobat tobora kuchayib bormoqda. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalari o'zlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun samarali marketing strategiyalarini ishlab chiqishlari zarur. Ushbu maqolada marketingning oliy ta'lim muassasalarida qanday rol o'ynashi va raqobatbardoshlikni oshirishda qanday strategiyalarni qo'llash mumkinligi haqida so'z yuritamiz. Oliy ta'lim muassasasi uchun birinchi qadam – o'z ta'lim bozorini to'liq tahlil qilishdir. Bozorni tadqiq etish, talab va taklifni aniqlash, potensial talabalarning ehtiyojlari va istaklarini bilish muhimdir. Marketing tadqiqotlari orqali oliy ta'lim muassasasi o'zining afzalliklarini va raqobatchilarining zaif tomonlarini aniqlab, ular asosida o'z strategiyasini tuzishi mumkin. Oliy ta'lim muassasalarining brendi – bu uning imiji, qadriyatlar va sifatining ramzidir. O'quvchilar va ularning oilalari o'zlari uchun eng yaxshi ta'lim muassasasini tanlashda brendga katta e'tibor qaratadilar. Shuning uchun, universitet yoki institut o'z brendini yaratishda, sifatli ta'lim, ilmiy-tadqiqot ishlaridagi yutuqlar, o'quv jarayonining zamonaviyligi va talabalarga taqdim etiladigan xizmatlar haqida ma'lumotlarni taqdim etishga alohida e'tibor berishi lozim. Yaxshi brend o'quvchilarni jalb qilishda va raqobatda ustunlik yaratishda muhim omil hisoblanadi [1].

Oliy ta'lim muassasalari o'z ta'lim dasturlarini yangilab borishlari va zamon talablariga moslashtirishlari kerak. Eng so'nggi ilmiy yangiliklar va texnologiyalar asosida ta'lim dasturlarini ishlab chiqish, talabalar uchun xalqaro miqyosda tan olingan sertifikatlar va diplomlarni taqdim etish, ushbu muassasani boshqa raqobatchilardan ajratib turadi. Shuningdek, talabalarga malakali o'qituvchilarni va ilmiy rahbarlarni taqdim etish ham muhimdir. Bugungi kunda raqamli marketing – oliy ta'lim muassasalarining muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun muhim vosita hisoblanadi. Internet orqali reklama qilish, ijtimoiy tarmoqlarda faoliyat yuritish, veb-sayt yaratish va SEO (Search Engine Optimization) strategiyalarini qo'llash, potensial talabalarga o'z ta'lim xizmatlarini taqdim etishning samarali usullaridir. Onlayn kurslar, webinarlar, virtual ko'rgazmalar va boshqa raqamli marketing vositalari yordamida oliy ta'lim muassasalari o'z auditoriyasini kengaytirishlari mumkin. Raqobatbardosh oliy ta'lim muassasasi uchun talabalar bilan mustahkam aloqalar o'rnatish juda muhimdir. Talabalar, o'qish davomida, ular uchun qulay sharoitlar yaratish, talabalarning fikrlarini tinglash va ularning ehtiyojlariga javob berish zarur. Bundan tashqari, bitiruvchilar bilan doimiy aloqada bo'lish va ularni o'z muassasasiga qaytarish uchun bitiruvchilar tarmog'ini rivojlantirish ham marketing strategiyasining muhim qismi hisoblanadi [2]. Bitiruvchilarni muvaffaqiyatlari bilan taqdirlash, ularga stipendiyalar yoki amaliyot imkoniyatlari taqdim etish oliy ta'lim muassasasining raqobatbardoshligini

oshiradi. Oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi xalqaro hamkorliklar va almashinuv dasturlari, universitetning global raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Xalqaro konferensiyalar, talaba almashinuvi, professor-o'qituvchilarni almashish dasturlari va boshqa xalqaro loyihalar orqali muassasa o'zining nufuzini oshirishi mumkin. Bu, o'z navbatida, xalqaro talabalarning e'tiborini tortadi va muassasa o'zining global miqyosdagi muvaffaqiyatini yanada mustahkamlaydi. Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalarining roli juda katta. Samarali marketing, ta'lim sifatini doimiy ravishda yaxshilash, talabalar ehtiyojlarini qondirish va xalqaro darajada tan olishga erishish orqali oliy ta'lim muassasalari raqobat ustunligini qo'lga kiritishi mumkin. Ushbu strategiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish orqali muassasalar nafaqat o'z brendini mustahkamlash, balki global ta'lim bozorida ham o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalarining o'rnini va ahamiyatini to'g'risida dunyo miqyosida bir nechta ilmiy-tadqiqotlar va maqolalar mavjud. Ushbu tahlilda oliy ta'lim sohasidagi marketing strategiyalariga doir ba'zi muhim adabiyotlar va tadqiqotlarni ko'rib chiqamiz. Bozorni tadqiq etish va talabni tahlil qilish – marketingning eng muhim elementlaridan biridir. Bozorni chuqur o'rganish orqali ta'lim muassasalari o'z auditoriyasining ehtiyojlari va istaklarini yaxshiroq tushunishlari mumkin. Shu haqida G. Kotler va K.L. Keller (2016) tomonidan yozilgan "Marketing Management" kitobida ta'kidlanadi. Ular ta'lim sektoridagi raqobatni va talablarni tahlil qilishda marketing tadqiqotlarining ahamiyatini kengaytirish zarurligini ko'rsatadilar. Bozorni tahlil qilish oliy ta'lim muassasasining qanday ta'lim dasturlarini taklif qilishi kerakligi haqida ma'lumot beradi.

Oliy ta'lim muassasasining brendi uning raqobatbardoshligini oshirishda juda katta rol o'ynaydi. Brend yaratish jarayoni faqatgina logotip va reklama kompaniyasini tashkil etishdan iborat emas. Raqobatbardosh ta'lim muassasalari, o'z brendlarini yaratishda o'quvchilarga yuqori sifatli ta'lim, zamonaviy o'quv metodikasi va innovatsion imkoniyatlar taqdim etishlari zarur. A. Aaker (1996) tomonidan yozilgan "Building Strong Brands" kitobida brendni yaratish va uni mustahkamlashda marketingning roli haqida so'z boradi. U o'z brendini yaratishda oliy ta'lim muassasalarining qadr-qimmati va ularning ta'lim sifati haqida aniq xabar berishlari zarurligini ta'kidlaydi. Oliy ta'lim muassasalari uchun ta'lim dasturlari raqobatbardosh bo'lishi kerak. Iqtisodiy o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot va global bozordagi talablar oliy ta'lim muassasalaridan doimiy ravishda yangi va innovatsion ta'lim dasturlarini ishlab chiqishni talab qiladi. S. M. Shapiro (2014) tomonidan yozilgan "Higher Education Marketing" kitobida ta'lim dasturlarining moslashuvchanligi va ularning talablar bilan bog'liqligi haqida so'z yuritiladi. Shapiro, oliy ta'lim muassasalarining global darajada muvaffaqiyatga erishishi uchun ta'lim dasturlarini doimiy ravishda yangilab borish zarurligini ko'rsatadi [3,4].

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarining marketing strategiyalarida raqamli marketingning ahamiyati ortib bormoqda. Onlayn platformalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali reklama qilish, virtual ko'rgazmalar tashkil etish va SEO (Search Engine Optimization)

texnikalarini qo'llash orqali muassasalar o'z auditoriyasini kengaytirishi mumkin. T. Chaffey (2015) tomonidan yozilgan "Digital Marketing: Strategy, Implementation, and Practice" kitobida raqamli marketingning oliy ta'lim muassasalaridagi o'rni haqida batafsil ma'lumot berilgan. U raqamli marketing strategiyalarining samarali qo'llanilishi oliy ta'lim muassasasining talaba jalb qilishdagi muvaffaqiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi [5].

Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda xalqaro hamkorliklar ham muhim omil hisoblanadi. Xalqaro darajadagi almashinuv dasturlari, konferensiyalar va tarmoqlar orqali universitetlar o'z imidjini global miqyosda oshirishi mumkin. M. Knight (2004) tomonidan yozilgan "Internationalization of Higher Education" kitobida xalqaro hamkorliklarning ta'lim sohasidagi roli haqida so'z boradi. Knight, xalqaro tarmoq va hamkorliklar oliy ta'lim muassasalarining muvaffaqiyatli rivojlanishiga yordam berishini ta'kidlaydi [6,7].

Adabiyotlarni tahlil qilish orqali oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalarining ahamiyatini yanada chuqurroq tushunish mumkin. Marketing tadqiqotlari, brend yaratish, raqamli marketing, xalqaro hamkorliklar va ta'lim dasturlarini yangilash kabi strategiyalar oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda samarali vosita hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalari ushbu strategiyalarni to'g'ri qo'llagan holda global ta'lim bozorida muvaffaqiyatga erishishlari mumkin.

Materiallar va metodlar. Ushbu tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish uchun qo'llaniladigan marketing strategiyalarining samaradorligini tahlil qilish maqsadida turli xil metodologik yondashuvlar qo'llanilgan. Tadqiqotda asosan sifatli va miqdoriy tadqiqot usullari kombinatsiyasi ishlatilgan bo'lib, bu usullar orqali marketing strategiyalarining ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligiga ta'siri o'rganilgan. Bozorni tahlil qilish va talabni aniqlash uchun anketalar va so'rovnomalar o'tkazilgan. So'rovnomalar oliy ta'lim muassasalarining marketing strategiyalari, talabalar ehtiyojlari, va raqobatchilarni aniqlash maqsadida universitetlar va kollejlarda o'quvchilari va o'qituvchilari o'rtasida taqsimlangan. Ushbu usul orqali oliy ta'lim muassasalari o'rtasidagi raqobat muhitini tushunish va talabalar istaklarini o'rganish maqsadida mavjud bozorning holati va tendentsiyalari tahlil qilindi. Kvalitativ ma'lumotlarni yig'ish uchun oliy ta'lim muassasalarining marketing bo'limi mutaxassislari, rektorlari va professor-o'qituvchilari bilan intervyular o'tkazildi. Intervyular orqali oliy ta'lim muassasalarining marketing strategiyalari va ular tomonidan qo'llaniladigan marketing vositalari haqida chuqurroq tushunchalar olindi. Shuningdek, o'qituvchilar va talabalar bilan o'tkazilgan intervyular muassasaning brendini yaratish, raqamli marketingni qo'llash va xalqaro hamkorliklarning roli haqida muhim ma'lumotlar berdi. Oliy ta'lim muassasalarining marketing strategiyalari haqida mavjud ilmiy maqolalar, tadqiqotlar va universitetlarning ichki hujjatlari tahlil qilindi. Tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarining marketing rejalari, brend yaratish jarayoni, raqamli marketingga oid yondashuvlar va xalqaro aloqalar bo'yicha materiallar o'rganildi. Bu usul orqali oliy ta'lim muassasalarining

marketing strategiyalari haqida mavjud bo'lgan teoriyalar va amaliyotlar tahlil qilindi. Tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish uchun qo'llanilayotgan marketing strategiyalarining samaradorligini baholash uchun statistik metodlar qo'llanilgan. Ma'lumotlar yig'ish jarayonida talabalar va o'qituvchilarning marketing strategiyalari haqidagi fikrlari to'plandi va tahlil qilindi. Ushbu tahlil orqali marketing strategiyalarining ta'lim muassasasining raqobatbardoshligini oshirishga qanday ta'sir qilishini ko'rsatishga harakat qilindi [8].

Tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarining marketing strategiyalarini taqqoslash metodi qo'llanildi. Bunda bir nechta oliy ta'lim muassasalari o'rtasida marketing strategiyalarining o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilindi. Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik darajasi va marketing strategiyalarining samaradorligi taqqoslandi, va bu o'zgarishlar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlashga harakat qilindi. Tadqiqotning miqdoriy ma'lumotlarini tahlil qilishda statistik vositalar ishlatildi. Ma'lumotlar yig'ish uchun so'rovnomalar yordamida olingan javoblar statistik metodlar yordamida tahlil qilindi, shu jumladan regression tahlil va dispersiya tahlili orqali marketing strategiyalarining oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligi bilan bog'liq ta'sirini aniqlashga urinishlar amalga oshirildi. Tadqiqotda bir nechta oliy ta'lim muassasalarining marketing strategiyalari bo'yicha voqea tadqiqotlari (case study) qo'llanildi. Bu metod orqali ba'zi oliy ta'lim muassasalari tomonidan muvaffaqiyatli qo'llanilgan marketing strategiyalarining amaliy misollari tahlil qilindi. Bu metod oliy ta'lim muassasalarining o'zlarining marketing strategiyalarini qanday qo'llashlarini, ularning qanday raqobatbardoshlikni oshirishga yordam berganini o'rganishga imkon berdi. Tadqiqotda qo'llanilgan metodologiya oliy ta'lim muassasalarining marketing strategiyalarining samaradorligini chuqur tahlil qilishga imkon yaratdi. Bozor tadqiqotlari, intervyular, dokument tahlili, kvantitativ va kvalitatif tahlillar orqali olinadigan ma'lumotlar oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirishda samarali marketing strategiyalarining roli haqida yaxshiroq tasavvur hosil qilishga yordam berdi. Bundan tashqari, oliy ta'lim muassasalari o'z brendini yaratishda, o'quvchilarga sifatli ta'lim, ilmiy-tadqiqot ishlaridagi yutuqlar va zamonaviy o'quv metodikasini taqdim etishga alohida e'tibor berishlari kerak. Raqamli marketingning o'sib borayotgan roli va xalqaro darajadagi hamkorliklar oliy ta'lim muassasalarining global raqobatbardoshligini oshirishda katta yordam beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalari marketing strategiyalarini to'g'ri va samarali qo'llagan holda o'z raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Shu bilan birga, universitet va institutlar marketing strategiyalarini doimiy ravishda yangilab, bozordagi o'zgarishlarga moslashtirib borishlari zarur.

Xulosa. Ushbu tadqiqot oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalarining ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, samarali marketing strategiyalari oliy ta'lim muassasalarining bozordagi pozitsiyasini mustahkamlash, talabalar auditoriyasini jalb qilish va global ta'lim bozorida muvaffaqiyatga erishish uchun zarurdir. Bozorni tadqiq etish, talabalar ehtiyojlarini

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'UYALAR

tushunish, brend yaratish va uni mustahkamlash, zamonaviy ta'lim dasturlarini taklif etish, raqamli marketing vositalarini qo'llash va xalqaro hamkorliklarni rivojlantirish kabi marketing strategiyalari oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bu strategiyalar, nafaqat ta'lim sifatini oshirishga, balki o'quvchilar va o'qituvchilar uchun yanada qulay sharoitlar yaratishga ham yordam beradi. Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda marketing strategiyalarining samarali qo'llanilishi nafaqat ularning bozor muvaffaqiyatini ta'minlaydi, balki ta'lim sifatini yaxshilashga va global ta'lim tizimida o'z o'rnini topishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Hemsley-Brown, J., & Oplatka, I. (2015). University Marketing: A Critical Review of the Literature and Implications for Future Research. *International Journal of Public Sector Management*, 28(1), 47-70.
2. Kotler, G., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management*. Pearson Education.
3. Aaker, D. A. (1996). *Building Strong Brands*. The Free Press.
4. Shapiro, S. M. (2014). *Higher Education Marketing*. Jossey-Bass.
5. Chaffey, D. (2015). *Digital Marketing: Strategy, Implementation, and Practice*. Pearson Education.
6. Knight, J. (2004). Internationalization of Higher Education. *Journal of Studies in International Education*, 8(3), 5-28.
7. Wright, P., & Scholz, B. (2010). The Role of Digital Marketing in the Higher Education Sector. *Journal of Marketing for Higher Education*, 20(2), 159-177.
8. Oplatka, I. (2007). University Branding: An Integrative Research Agenda. *International Journal of Educational Management*, 21(6), 478-492.